

Klaviervirtuozu laiki Rīgā

Ilona Breģe

Klavieru mūzs nemaz nav ilgs, salīdzinot, piemēram, ar vijoli vai ērģelēm. Tikai 18. gadsimta otrajā pusē dzidro, trauslo klavesīna skaņu izkonkurēja jaunais instruments – pianoforte, uz kura spēlētājs varēja panākt lielas dinamiskas gradācijas un dažādas tembrālās krāsas ar pirkstu piesitiena meistarību.

Līdz ar 19. gadsimta sākumu Eiropā aizsākās pianistu aktīva koncertdzīve un, meklējot arvien jaunus klausītājus, pianisti braukāja tālum tālus ceļus. Viens no kārdinošākajiem galamērķiem bija Pēterburga, cariskās Krievijas galma rezidence, uz kuriem ceļš no Eiropas veda cauri Rīgai. Tā rīdzinieki kļuva par izsmalcinātu koncertu baudītājiem – pasaulslavenu viesmākslinieku lutinātu publiku. Vienīgais no 19. gadsimta "lielajiem" pianistiem, kurš Rīgā nav viesojies, ir Frideriks Šopēns. Bet par daudziem citiem klavieru virtuoziem un to koncertiem Rīgā būs šis stāsts.

Pirmais vērā ņemamais viespianists, kura spēli bija iespējams dzirdēt Melngalvju namā 1805. gada 7. oktobrī, sestdienā, bija īru izcelsmes pianists, komponists un mūzikas skolotājs **Džons Filds** (*Field*), tobrīd – tikai 23 gadus jauns, savu mūziķa gaitu sākumā, vēl tikai desmit gadus vēlāk aizsākot sacerēt savas slavenās noktirnes, kas tā iedvesmoja Šopēnu. 1802. gadā Džons Filds no Londonas uzsāka koncertceļojumus kopā ar savu skolotāju Mucio Klementi (kurš gan no topošajiem pianistiem nav

spēlējis Klementi etīdes!) un caur Parīzi un Vīni ieradās Pēterburgā. Visai drīz Klementi atgriezās Eiropā, bet Filds palika Krievijā līdz pat 1829. gadam. Viņa 1805. gadā aizsāktā koncerttūre pa Baltijas valstīm ilga vairākus mēnešus, un Rīgā divi koncerti vēl tika nospēlēti 1806. gada 22. un 27. janvārī. Kopā ar Rīgas Pilsētas (Vācu) teātra orķestri tika atskaņots Filda klavierkoncerts un citi darbi.

Dažus gadus vēlāk, 1809. gada 6. martā, tajā pašā zālē Melngalvju namā spēlēja **Daniēls Gotlībs Šteibelts** (*Steibelt*), kā viņš pats sevi dēvējis afišā – kapelmeistars no Parīzes un Pēterburgas. Šajā koncertā līdzās viņa sacerētai Uvertīrai, Fantāzijai par "Burvju flautas" tēmām un Augusta Eberharda Millera Flautas koncertam, izskanēja tai laikā populārais Šteibelta Trešais klavierkoncerts ar fināla rondo, kas attēlo negaisu – lai klausītājus pievilinātu un ieinteresētu, tā satura izklāsts bija nodrukāts pat uz afišas! Mūsdienās pedagoģiskajā repertuārā jauniešiem pianistiem tiek izmantotas dažas Šteibelta sonatīnes un rondo, bet klavierkoncerti no skatuvēm nozuduši. Legēndāra ir Šteibelta un Bēthovena sacensība klavierspēlē, kas notika Vīnē 1800. gadā, bet tā neattiecas uz Rīgu.

Vēl pēc dažiem gadiem, 1812. gada 8. aprīlī, Rīgā viesojas pianists **Ferdinands Rīss** (*Ries*). Viņa tēvs Francis Rīss bija Bēthovena vijoļskolotājs Bonnā, bet Ferdinands bijis gan Bēthovena audzēknis, gan sekretārs un uzticams draugs. Tomēr arī pats bija ražīgs komponists – septiņu simfoniju, deviņu klavierkoncertu un 52 klavierisonāšu autors. Rīgas koncertprogramma Melngalvju namā bija tipiska tam laikam: kāda no Volfganga Amadeja Mocarta uvertīrām, Rīsa Otrais klavierkoncerts ar krievu rondo (Mibemolmažorā op. 42, komponēts Krievijā 1811. gadā), Pjēra Luī Deforža (*Desforges*) Polonēze čellam un klavierēm, Jozefa Veigla uvertīra orķestrim, Rīsa Variācijas par Mocarta tēmu, Antona Štadlera Klarinetes koncerts (ar Rīgas teātra pirmā klarinetista Karla Antona Rota solo), kā arī pianista Rīsa "brīva fantāzija", respektīvi improvizācija par tēmām, kuras tika iesniegtas no klausītājiem zālē.

Ferdinands Rīss

Jāpiemin, ka šis Rīsa koncerts notika laikā, kad Latvija no mākslinieku koncertturu krustcelēm pārvērtās par karaspēku krustcelēm. 1812. gada pavasarī Rīgā ieradās Barklajs de Tollī. Napoleona karaspēks bija Kurzemē un nonāca līdz Doles salai, Olainei un Slokai – vairāk kā 32 tūkstoši vīru. No 17. līdz 29. jūnijam Rīgā tika izsludināts karastāvoklis, dots rīkojums nodezīnāt priekšpilsētas, lai ap pilsētu būtu tālu pārrēdzams klajums. Rīgā atradās 12 tūkstoši pilsētas aizstāvju un 18 tūkstoši krievu zaldātu. Franču armija Rīgu neieņēma un bija spiesta atkāpties. Rīgas jaunajā pēckara apbūves plānā bija stingri noteikumi nodezīnāto ēku atjaunošanai. Tika ielānāta neapbūvēta josla ap kanālu. 1818. gadā Rīgas ielās parādījās jaunievedums – ķieģeļu trotuāri, pa kuriem rīdzinieki vēl nebija ieraduši staigāt, un šajā gadā Rīgas pilsētas teātrī notika Ludviga van Bēthovena operas "Fidelio" pirmizrāde.

Atgriežoties pie klaviervirtuoziem, 1822. gads deva iespēja dzirdēt Rīgā divus izcilus pianistus.

Melngalvju namā 22. un 26. aprīlī koncertus sniedza **Johans Nepomuks Hummels** (*Hummel*), kurš astoņu gadu vecumā bija skolējies klavierspēlē pie Mocarta. No repertuāra viedokļa tie bijuši autorkoncerti, jo līdzās Hummela skaņdarbiem – vienam no klavierkoncertiem, uvertīrai orķestra atskaņojumā, variācijām klavieru trio sastāvam, Lielajam septetam remīnorā (klavieres, flauta, oboja, mežrags, alts, čells, kontrabass) un citiem darbiem – programmā ir bijis vien duets no Mocarta operas "Figaro kāzas". Protams, abus koncertus vainagojusi Hummela improvizācija.

Johans Nepomuks Hummels

Hummela vieta 19. gadsimta pianisma attīstībā ir nozīmīga – stilistiski starp Mocartu un Šopēnu viņš bija ļoti populārs laikabiedru vidū. Kad 1822. gadā Maskavā satikās Hummels un Filds, abi atskaņoja Hummela Sonāti klavierēm četrrocīgi op. 92. Aptuveni šajā pašā laikā – 1822. gada 24. martā – Pēterburgā ar Hummelu redzējās poļu pianiste **Marija Šimanovska** (*Szymanowska*) un veltīja savstarpēji viens otram jaunradītus opusus.

Marija Šimanovska pirmoreiz koncertēja Rīgā 1822. gada 28. jūnijā atceļā no Pēterburgas. Koncertā Melngalvju namā neskanēja neviens viņas pašas skaņdarbs – programmā bija Filda Noktirne, Mocarta Rondo, vairāki vietējo mūziķu solo priekšnesumi un Hummela klavierkoncerts. Te īsti vietā būtu atcerēties, ka 19. gadsimta sākumā sieviešu mūziķu uzstāšanās publiskos koncertos bija retums. Poļi ārkārtīgi lepojas ar Mariju Šimanovsku, uzskatot viņu par pirmo profesionālo pianisti-sievieti. Sabiedrība tai laikā atzinīgi uzņēma daiļu balsu īpašnieces – dziedātājas un aktrises, bet pianistēm un komponistēm iekarot publiku un būt līdztiesīgām mūzikā nebija viegli. Rīgā Šimanovska uzstājās arī 1827. gada 27. februārī, atskaņojot vairākus Hummela darbus: Introdukciju un rondo, “Tēmu un variācijas” obojai un klavierēm, kā arī Rīsa Fantāziju klavierēm. Šajā gadījumā tas bija

Marija Šimanovska

ceļā uz Pēterburgu, kur pianiste nodzīvoja pēdējo dzīves posmu līdz 1831. gadam, līdz pāragrai nāvei holerā epidēmijas laikā.

Cieši saistīts ar Hummela vārdu ir slavenā Rīgas grāmatizdevēja Johana Fridriha Hartknoha (*Hartknoch*) mazdēls **Karls Eduards Hartknohs**. Viņu gan nevar pieskaitīt pasaulslaveno pianistu saimei, bet fakts, ka Rīgā dzimis un audzis mūziķis bijis viens no labākajiem Hummela audzēkņiem (klavierspēli mācījies Štutgartē, no 1819. gada – Veimārā), nevar palikt nepieņemts. 1824. gadā Hartknohs uz Pēterburgu pārcēlies no Vācijas, kur bija aktīvi koncertējis, un pa ceļam 4. oktobrī sniedza solokonzertu Melngalvju namā. Trīs galvenie skaņdarbi programmā bija Hummela Septets, viens no Ignāca Mošeles klavierkoncertiem, izziņots kā “jauns”, un paša Hartknoha sacerētais Koncertvariācijas par tēmu *Gaudeamus igitur* klavierēm un orķestrim. Hartknoha dzīves pēdējais posms saistīts ar klavierspēles pedagoga darbu Pēterburgā un Maskavā.

Caurskatot Rīgas koncertu afišas, kā nākamie pasaulslavenie viesi Rīgā būtu jāmin Fridrihs Kalkbrenners 1835. gadā, Sigismunds Tālbergs 1839. gadā, Aleksandrs Dreišoks un Ādolfs Henselts 1840. gadā.

Sigismunds Tālbergs (*Thalberg*) uzstājās 1839. gada 5. februārī, svētdienā, sniedzot plkst. 12.00 “pusdienas” koncertu Melngalvju namā, kur līdzās Džoakīno Rosīni operu tēmu klavierversijām skanēja pianista sacerētā *Andante* klavierēm. Nākamās dienas vakarā turpat otrajā koncertā izskanēja Fantāzija par Meierbēra operas “Hugenoti” tēmām, vairāku Franča Šuberta dziesmu klavierpārlikumi un Tālberga Fantāzija par angļu tautas dziesmu. Tālbergu uzskatīja par trešo izcilāko tā laika pianistu pēc Ferencā Lista un Šopēna. Viņš pilnveidoja pianistu tehnisko arsenālu ar vairākiem jauniem paņēmieniem, piemēram, starp kreisās rokas harmonijām un labās rokas vētrainām pasāžām skanošu melodiju – liekas, ka tā tiek spēlēta ar trešo roku, un tas izsaucis apbrīnas pilnu sajūsmu, reizē ar neizpratni, kā to var nospēlēt. Šķiet, ka vispopulārākais no Tālberga skaņdarbiem ir bijusi Fantāzija par Rosīni operas “Mozus” tēmām – komponists par šī darba uzrakstīšanu 1837. gadā esot saņēmis honorāru sešu tūkstošu franku apmērā un tas ir bijis vairāk, nekā Rosīni saņēmis par visu savu operu.

Ādolfs Henselts (*Henselt*) savu dzīvi ilgus gadus saistījis ar Pēterburgu, kur viņš bijis cariskā galma pianists un arī pasniedzis klavierstundas. Pēc Vladimira Stasova vārdiem – pie viņa mācīties ir bijis liels gods. Viens no Henselta audzēkņiem bijis Nikolajs Zverevs, pie kura vēlāk mācījies Sergejs Rahmaņinovs, kurš uzskatāms par netiešu Henselta mācekli. Rīgā Henselts uzstājies, būdams 26 gadus jauns, 1840. gada 5., 8.

un 16. janvārī. Pirmajā no trim koncertiem kopā ar Rīgas Pilsētas (Vācu) teātra orķestri tika atskaņots tai laikā ļoti populārais Kārļa Marijas fon Vēbera Koncertstīķis (*Konzertstück*), paša Henselta variācijas par Gaetāno Doniceti operas “Milas dzērīens” tēmu un Vēbera uvertīras “Oberons” pārlikums klavierēm, kā arī viespianists spēlēja klavierpavadījumus vietējā teātra operas solistiem. Savukārt pēdējā koncertā, kas notika Melngalvju namā, programmā bija Henselta klavierminiaturās – Poēma un Allegro, Romance un Etīde –, arī Variācijas par Meierbēra operas “Hugenoti” tēmām un skanēja viena no Šopēna etīdēm. Savulaik par Henselta klaviermūziku Roberts Šūmanis teicis, ka tajā var iemīlēties, bet nebūt ne just dziļu pārdzīvojumu.

Būtu taču lieliski personiski pazīt savus laikabiedrus, kuri guvuši pasaules slavu? Stūdēt pie zvaigznēm vai draudzēties? Varbūt šo slavenību dzīvēs tā ir tikai neliela epizode, bet kādam tas nozīmētu ļoti daudz. Tā Rīgā dzimušais un augušais baltvācu jurists, pianists un mūzikas publicists Kristiāns Vilhelms fon Lencs ir plaši aprakstījis savu paziņošanu ar četriem izcilām 19. gadsimta pianistēm izdevumā *Die grossen Piano-Virtuososen unserer Zeit aus persönlicher Bekanntschaft: Liszt, Chopin, Tausic, Henselt*. Šī subjektīvu atmiņu grāmata, kurā lieliski atainota laikmeta mūzikas dzīve, raksturoti daudzi komponisti un pianisti, uzrakstīta emocionālā, viegli lasāmā un romantiskā stilā. Grāmata nākusi klajā 1872. gadā Berlīnē, bet aprakstītie notikumi sākušies jau 1828. gadā, kad deviņpasmīgadīgais jauneklis no Rīgas Kristiāns Vilhelms fon Lencs ieradies Parīzē, lai turpinātu studijas humanitārā jomā, vienlaikus pilnveidojoties klavierspēlē. Redzējis afišu, ka Ferencam Listam, kuram tolaik bija tikai 17 gadi, bet jau virtuozs slava, būs papildus uzstāšanās ar Bēthovena klavierkoncertu, un izdibinājis Lista adresi. Devies turp un ticis pieņemts, spēlējis priekšā Listam, un abi jaunekļi kļuvuši draugi.

Grāmatas pirmā daļa veltīta Listam. Autors raksturo viņu šādi: “Lists nevis spēlēja klavieres, bet stāsta uz klavierēm stāstus, kas ir cieši saistīti ar mūsu laikmetu un kas atspoguļo likteņus. Viņam klavieres kļūst par viņa augstās intelektuālās izglītības, uzskatu, ticības un būtības izpaušmi.” Turpat līdzās ir raksturots tā laika pianistu repertuārs, kurā bijis “viegli slīdošais galdniekmeistars Hummels, Hercs, Kalkbrenners un Mošeless – nekas plastisks, dramatisks vai stāstošs uz klavierēm. Bēthovens vēl nebija saprotams, no viņa 32 solo sonātēm tika atskaņotas tikai trīs: Labmolmažorā op. 26 ar variācijām, dodīezminorā sonāte *quasi fantasia* un faminorā, kurai ne Bēthovens, bet izdevēju fantāzija bija devusi nosaukumu *appassionata*. Pēdējās piecas no

sonātēm, kuras ir mainījušas mūsu uzskatus un guvušas atzinību, tika uzskatītas neklausāmām un kroplām no vācu ideologa, kurš nav pratis rakstīt klavierēm. Saprata tikai Hummelu un viņa līdzskrējējus. Mocarts bija par vecu un tam nebija nevienas kārtīgas pasāžas kā Hercam, Kalkbrenneram vai Mošelesam.”

Lencs no Lista klavierstundām atstāta darbu pie Vēbera sonātes, vēlāk, 1842. gadā, esot strādājuši pie citiem skaņdarbiem, arī Šopēna mazurkām. Un Lencs 1842. gadā ļoti vēlēties satikt Šopēnu, bet viņš Parīzē nemaz neesot bijis pamanāms – dzīvojis noslēgtu dzīvesveidu. Tad Lists iedevis savu vizītkarti ar uzrakstītu ziņu Šopēnam kā caurlaidi, lai Lencs var satikt Šopēnu un tas arī noticis. Šopēns pasniedzis Lencam kādas klavierspēles stundas, kuras notikušas starp citām, ļoti daudzu bagātu ģimeņu jaunkundžu klavierstundām.

Grāmatā pilgti aprakstīts, kā Šopēns spēlētis Bēthovena sonāti op. 26 Pleijēla kundzes salonā, kā arī Šopēna sarunas ar Lencu. Šopēnam dots šāds raksturojums: “Šopēns bija klavieru intimitātes fēnikss, savās noklīnēs un mazurkās nepārspējams, pilnīgi pasakains... Viņš ir klavieru Rafaēls, tikai viņa Madonnas nav meklējamas balnīcā, bet gan dzīvē!”

Trešā daļa grāmatā veltīta Karlam Tautzīgam, ko Lencs dzirdējis un iepazīnis 1868. gadā Berlīnē, vēlāk abi tikušies Pēterburgā. Lencs raksta: “Tautzīgs Sanktpēterburgā rādīja plašu repertuāru – no Baha un Skarlāti līdz Mocartam un Bēthovenam, no Filda līdz Šopēnam, caur Vēberu un Šūmani līdz Listam. Visos stilos Tautzīgs bija vienādi labs. .. Viņa dotības stingrajā stilā (fūga, imitācijas) bija savā ziņā unikālas. Fūgas un visu, kas ar tām saistīts, Tautzīgs pasniedza ar burvīgu, galantu šarmu, varētu teikt: viņa skaidrība visās balsīs, viņa stāstījuma nianšes darija šo stilu visiem saprotamu, visiem tikamu. .. Tautzīgs bija apguvis visu galējo iespēju arsenālu Lista kompozīcijās. Tautzīgs bija nepārspēts atskaņotājs Šopēna mūzai. Tādā veidā kopumā Tautzīgs bija viens no izcilākajiem virtuoziem, kāds jebkad ir nācis pasaulē, nekļūdīgs triumfators pie klavierēm.”

Lenca grāmatas noslēdzošā nodaļa veltīta Ādolfam Henzeltam. Interesanti, ka Lencs piemin to, ka Henzelta etīdes varot atrast uz klavierēm katrā mājā viņa dzimtajā pilsētā Rīgā.

Jāteic, ka 19. gadsimtā Rīgā bija pieejamas visjaunākās un modīgākās mūzikas notis, kuras iegādāties aicina sludinājumi tā laika avīzēs. Tā 1840. gada 17. decembrī vācu grāmatizdevējs Johans Deibners (*Deubner*) sludina, ka pieejami Bertīni, Burgmillera, Šopēna, Dreišoka, Henzelta, Herca, Hantena, Hummela, Kalkbrennera, Lista, Mendelszona, Mošelesa, Tauberta, Tālberga un daudzu citu skaņdarbi, vispopulārākās

operas un uvertīras labskanīgos izdevumos, Lannera un Labicka dejas klavierēm, kā arī viegli vingrinājumi iesācējiem.

Un nošu iegāde bijusi ļaibi nodrošināta arī 19. gadsimta sākumā, kad laikrakstā *Rigische Anzeiger* regulāri tika izziņoti jaunākie izdevumi, piemēram, 1803. gada 24. augustā – 12 jaunās Klementi klavieresonātes, Mocarta un Hendeļa mesu partitūras, Mocarta “Tita žēlsirdības” klavierizvilkums, Haidna dziesmas ar klavieru pavadījumu utt.

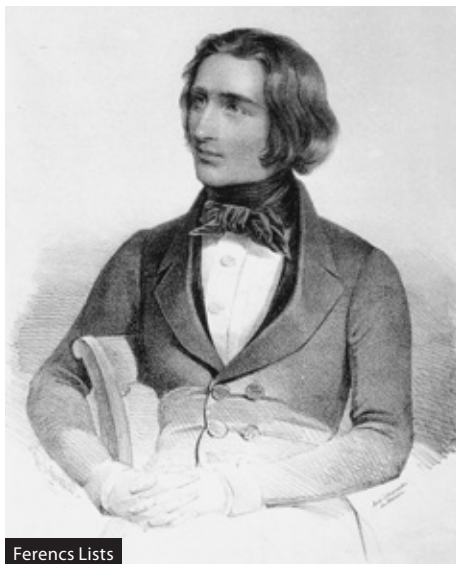
* * *

Saprotams, ka **Ferencs Lista** (*Liszt*) jeb kā toreiz viņu dēvēja vācvalodīgā Eiropas daļā – Franča Lista – koncertiem ir daudz atstātu un leģendu. Slavenā pianista pirmais koncertbrauciens uz Krievijas galvaspilsētu Pēterburgu bija 1842. gadā un visa ceļa garumā – Kēnigsberga – Jelgava – Rīga – Tērbata – viņam tika pievērsta liela uzmanība un notika koncerti. Par koncertu Jelgavā 1842. gada 8. martā atsauksmi rakstījis F. fon Rutenbergs laikrakstā *Rigasche Zeitung* 14. martā: “Ne tikai tehniski ideāla, bet arī jauneklīga un ģeniāla ir Lista spēle: koķetēšana ar vislielākajām grūtībām, milzīgs spēks forte un oktāvu gājiēnos, tomēr liega skaņas noklusināšana līdz pat piano un patiesi harmoniskām saskaņām; pieskāriens, kas, šķiet, pārveido faktiski nepateicīgo instrumentu citā”. Rīgā Lists sniedzis trīs solokonzertus Pilsētas teātra Lielajā zālē: pirmdien, 16. martā, trešdien, 18. martā, un svētdien, 22. martā. Vēl piedalījies teātra orķestra koncertmeistara Peregrīna Feigerla benefices koncertā Melngalvju nama zālē, kur kopā ar Rīgas pilsētas teātra orķestri atskaņoja Vēbera “Koncertstīķi”. Trijos iepriekšējos koncertos Lists muzicēja viens, tikai dažu dziesmu atskaņojumam bija piesaistīti teātra vadošie solisti – vokālisti. Rīdzinieki dzirdēja “Hromatisko galopu” (šis bija koncerta noslēguma skaņdarbs, kas parasti izsauca vētrainas ovācijas), reminiscences par *Lucia di Lammermoor* tēmām, kā arī Šopēna

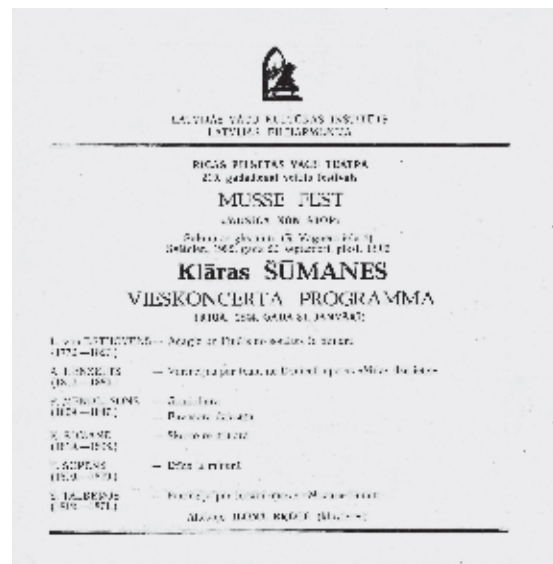
mazurku un etīdi. Tikpat lielu uzmanību kā Lista koncerti guva viņa viesošanās pie vietējā *Liedertafel* vīru kora, kas notika pirmajā atbraukšanas vakarā 15. martā Mazajā gildē, kur viesis par laipno uzņemšanu ierakstīja kora albumā kora dziesmu “Reinas vīna dziesma”, kas esot tapusi turpat uz vietas. Patiesībā šis bija lielisks Lista solis, lai sekojošie koncerti Rīgā būtu pārpildīti, jo *Liedertafel* vīru korī dziedāja tā laika turīgākie un augstdzimušākie rīdzinieki. Tomēr savā otrajā koncertbraucienā uz Krieviju ar galamērķi Maskavā 1843. gadā Lists Rīgu neapmeklēja.

Pretēji Listam rikojās pianiste **Klāra Šūmane** (*Schumann*), kurai Rīgas sabiedrība nav patikusi un savā dienasgrāmatā viņa apraksta gadījumu ar tējas pasniegšanu kādā Rīgas salonā, kas notikusi viņas klavierspēles laikā un aizvainojusi Klāru Šūmani. Ieradies Rīgā 1844. gada sākumā, sniegusi soloprogrammu 31. janvārī Melngalvju namā un 3. februārī Pilsētas teātra zālē, kur piedalījies arī teātra orķestris. Lai gan viņas vīrs Roberts Šūmanis ceļojis kopā ar pianisti, koncertos nav spēlējis dzīvesbiedra skaņdarbus, bet pieturējies pie tā laika tradicionālā repertuāra. 31. janvārī skanējuši tādi opusi kā *Adagio* un *Fināls* no Bēthovena sonātes *Appassionata*, Henzelta Variācijas par tēmu no Doniceti operas “Milas dzēriens”, Mendelszona miniatūras “Gondoljēra” un “Pavasara dziesma”, pašas Šūmanes sacerēts Skerco, Šopēna Etīde laminorā un Tālberga slavenā Fantāzija par Rosīni operas “Mozus” tēmām. Savukārt 3. februārī kopā ar Pilsētas teātra orķestri tika atskaņots Vēbera “Koncertstīķis”, Mendelszons, Henzelts, Tālbergs un daži Domenico Skarlāti klavierdarbi.

Interesanti, ka Šūmane atkārtoti viesojās Latvijā – Jelgavā un Rīgā – 1864. gada februārī. Starp četriem Rīgas koncertiem šajā gadā ir vērts pieminēt 2. februāra vakaru Melngalvju namā, kas tika sākts ar Roberta Šūmaņa Klavierkvintetu, kur slavenajai pianistei pievienojās Rīgas stīgu kvartets –

Ferencs Lists

Eduards Vellers, Vilhelms Šēnfelds, Karls Hermanis un Augusts Grosers, tālāk piedāvājot rīdziniekiem dzirdēt Šopēna Noktirni faminorā un impromptu dodiežminorā, Bēthovena sonāti op. 31 remīnorā, Šūberta, Mendelszona un Šūmaņa klavierminiatūras. Par šo koncertu ir publicēta recenzija laikrakstā *Rigasche Zeitung* 1864. gada 4. februārī ar šādu rezumējumu: “Kopumā mēs gūvām no Šūmanes kundzes mākslinieciskā snieguma iespaidu par viscēlākajiem ideāliem, ko īpaši apstiprina fakts, ka viņa, tālu no jebkādas tiekšanās pēc ārējiem efektiem, augstāko tehnisko pilnību neizmanto kā pašmērķi, bet tikai kā līdzekli, lai skaņdarbos iedzīvinātu dvēseli sniegtu klausītāju sapratnei”. Nākamajā koncertā Rīgā 1864. gada 5. februārī Klāra Šūmane spēlēja Šūmaņa “Karnevālu”, Bēthovena “Mēnesnīcas” sonāti, Baha, Skarlati, Mendelszona un Šopēna klavierdarbus.

19. gadsimta vidū to klaviervirtuozu paaudzī, kura bija dzimusi 18. gadsimta beigās un 19. gadsimta sākumā, nomainīja nākamā – jau no bērnu dienām auguši ar plašu un daudzpusīgu klavierrepertuāru. Jauni vārdi, kas atkal piesaistīja klausītājus. Cik daudzus no šiem vārdiem mēs šodien atceramies? Vai pianistu Bernardu no Tērbatas un Blanšmeisteru no Drēzdenes, kuri spēlēja 1841. gadā? Vai Rīgā 19. gadsimta vidū koncertējošus divus Mošeles skolniekus Eduardu Buddeausu un Ernstu Budevīcu? Un vai ir zināms slavenā vijolnieka Henrika Veņavska jaunākais brālis Jozefs, kurš viņu pavadīja Rīgas koncertos 1848., 1851. un 1872. gadā un bija mācījies pie Lista?

No otras puses, 19. gadsimta vidū bija mainījusies klausītāju gaume un arī atskatnājamās tendences – 1853. gadā Rīgā koncertēja pastāvīgi darbojošais (ne vienam koncertam nokomplektēts!) klavieru trio ar viesiem – brāļiem Štālkehtiem (*Stahlknecht*) un pianistu Karlu Albertu Lešhornu

(*Loeschhorn*), kuri piedāvāja nopietnu, saturīgu repertuāru: Mocarta, Bēthovena un Mendelszona klavieru trio. Arī vietējie Rīgas mūziķi bija sākuši veidot pastāvīgus kameransambļu sastāvus – trio, stīgu kvartetu, kuri regulāri koncertēja.

Vēl klaviervirtuozu laikmetā starp daudziem koncertiem gribu izcelt tikai krievu klavierspēles giganta **Antona Rubinšteina** (*Rubinstein*) itin biežo viesošanās Rīgā. 1844. gada 29. maijā un 2. jūnijā 15 gadus jaunais Antons ar savu astoņgadīgo brāli Nikolaju sniedza koncertus Melngalvju nama zālē. Interesanti, kā presē tika pasniegts jaunākā brāļa vārds – *Nicolaus*. Jāteic, ka abi brāļi tika skoloti un sabiedrībai pasniegti kā brīnumbērni. Rīga bija tikai pieturvietu ceļā no Eiropas pilsētām uz mājām Maskavā. Nikolaja uzdevumi koncertos, protams, bija vieglāki – vairāki skaņdarbi jāatskaņo četrrocīgi ar lielo brāli, tai skaitā Lista “Hromatiskais galops” un “Ungāru maršs” A. Rubinšteina pārlikumā diviem pianistiem, bet katrā no koncertiem bija solo uznāciens: ar Šopēna impromptu un paša Nikolaja sacerētu Noktirni. Turpretī Antons 1844. gadā koncertos atskaņoja visu tā laika populāro pianistu repertuāru: Tālberga Fantāziju par operas “Dons Žuans” tēmām un Fantāziju par krievu tēmām, divas Lista fantāzijas – par operas *Lucia di Lammermoor* un *Somnambula* tēmām, Mendelszona, Henzelta un citu tā laika autoru darbus.

Savukārt nākamajā viesošanās laikā Rīgā 1860. gada aprīlī, kad Antons Rubinšteins

Antons Rubinšteins

Rīgā sniedza trīs koncertus, viņa repertuārs bija mainījies un koncertos skanēja Hendeļa Variācijas, Bēthovena sonāte mīnīnorā op. 90, virkne romantisku miniatūru, kā arī divi paša sacerēti klavierkoncerti.

Vēl mūsdienu izpratnē “klasiskāku” repertuāru pianists atskaņoja Rīgā 1869. un 1870. gadā. Un –! 1870. gada 13. decembrī koncerts notika Lielajā gildē. Šī senā Rīgas ēka 19. gadsimta 1853.–1857. gadā pēc arhitekta Kārļa Beines projekta bija piedzīvojuši pamatīgu pārbūvi – vecās telpas iekļaujot apakšējos stāvos, tika augstāvē izbūvēta jauna zāle, kas bija piemērota koncertu rīkošanai un kas ir koncertzāle arī mūsdienās. Par Antona Rubinšteina koncertu tolaik jaunajā Lielās gildes zālē jau nākamajā dienā parādās īsa ziņa laikrakstā *Rigasche Zeitung* un tā vēsta, ka publikas bijis tik daudz, ka garderobē pietrūcis vietas, lai mēteļus izvietotu parastajā kārtībā. Koncertā skanēja gan Baha, Hendeļa, Skarlati mūzika, gan Mendelszona, Šopēna un paša pianista darbi, gan arī Šūmaņa “Kreisleriana”. Atsauksme par pianista sniegumu šai koncertā laikrakstā *Zeitung für Stadt un Land* 1870. gada 17. decembrī: “Samazinot skanējuma spēku gandrīz līdz izzušanai, māksliniekam pēc tam izdodas panākt visgrūtākās pasāžas un skrējienus, ornamentus un draiskulīgas figūras, vienmēr dzīvības pilnas, vienmēr graciozas. Rubinšteina tehniskā varēšana ir pārsteidzoša tādā mērā ar straujām kustībām uz galvu reibinošām virsotnēm, ka tas neviļus atgādina mēnessērdzīgā uzdrīkstēšanos.” Pēdējo reizi Antons Rubinšteins viesojās Rīgā 1880. gadā.

Starp šīm Antona Rubinšteina viesošanās reizēm Rīgā, uzstājās pianists Hanss Bīlovs 1873. gada 13., 16. un 22. februārī.

Bet tā paša 1873. gada vasarā notika Pirmais Vispārējais latviešu dziedāšanas svētki, augs latviešu mūziķu pulks un mūzikas pasaulē ienāca daudz jaunu vēsmu. ●